

O PORIJEKLU PAPE SIKSTA V.

Fra Andrija Kačić-Miošić u svom djelu »Razgovor ugodni naroda slovinskoga« (I. izd. Mleci 1756.) spominje ovu dvojicu papa »slovinskog« porijekla: »Sveti Kajo, papa od kolina Dioklecijanova, Dalmatin rodom. Papa Siksto peti, od Boke Kotorske, iz Kruševaca (pogriješno mjesto: Kruševica), Slovinac Dalmatin, kako svidiše njegova pisma, koja se u Vatikanu u Rimu nahode; ko ne viruje, neka pođe štiti«.

Selo Kruševice u Boki, koje se spominje više puta u dokumentima iz XIV. stoljeća, pripada danas općini hercegovačkoj, a nalazi se na sjeveru sela Bijele, udaljeno od mora, po prilici, jedan sat hoda.

Interesantno je, da se i danas pripovijeda u Boki Kotorskoj, a osobito u Kruševicama, da je papa Siksto V. (1585.—1590.) bio po ocu porijeklom Kruševčanin. Kažu, da je Sikstov otac kao dijete služio u nekom katoličkom manastiru u Kotoru, gdje da je primio i katoličku vjeru.¹ Iz Kotora ga je odveo u Italiju neki fratar, koji je bio došao u Kotor, da u katedralnoj crkvi sv. Trifuna propovijeda uz uskršnji post na italijanskom jeziku. U Italiji se je ovaj dječak, pošto je odrastao, nastanio u jednom selu jakinskog (Ancona) okružja, gdje se je oženio i gdje mu se je rodio sin, koji je kasnije postao papa i nazvao se Siksto V.

Pitanje je sada, od kojega je plemena bio Siksto V.? Ima ih, koji kažu, da je pripadao plemenu Švilanovića, koje se broji među starosjediocima u Kruševicama, a od kojega ima i danas nekoliko porodica. Drugi opet hoće, da je bio porijeklom od plemena Šišića, koje je izumrlo prve polovine prošlog stoljeća, te znadu i gdje mu je bila očeva kuća.

Pripovijeda se, da je papin otac baš s toga uzeo prezime Peretti, da ga sjeća na njegovo rodno mjesto Kruševice.² (U narodu se kaže, da je selo Kruševice dobilo ime po divljim kruškama, kojih je tu mnogo bilo, a kruška se u italijanskom jeziku kaže; pero.) Što mu je sin, kada je postanuo papa, baš

¹ Pripovijeda se, da su ga neki katolički svećenici, koji su preko Kruševica prolazili, zatekli upravo kod Karos-vode u Kalimožu, odjelku kruševačkome i nagovorili ga, da pođe s njima u Kotor. Imamo često spomena u dokumentima da su u ono doba, pošto je Boka potpala pod Mlečice, katolički svećenici dolazili u sela, gdje su živjeli pravoslavni, da među ovima šire katoličku vjeru.

² Tako mu se je u prvo vrijeme nazivao i sin sve dok nije postanuo profesorom u Sijeni, kada se je počeo nazivati, po mjestu rođenja, Montalto.

odabrao ime Siksto (italij. Sisto), a ne koje drugo, kažu, da je to učinio, da bi ga potsećalo na njegovo porijeklo od plemena Šišića. Osim toga na njegovu se grbu nalazi lav, koji drži u šapi grančicu sa tri kruške, što prestavlja mletačku republiku, u kojoj se je onda nalazilo selo Kruševice.

Da je papa Siksto V. porijeklom iz Kruševica u Boki, osim narodnog predanja i spomenute tvrdnje, imamo još i ovaj dokaz: Čuveni Bokelj, Andrija Zmajević,³ rodom iz Perasta, nadbiskup barski i primas Srbije, piše u svome djelu »Država slavna i sveta crkvnog ljetopisa«: »Sisto peti, papa, godišta 1521. u Mont' Altu, mjestu Marke Jakinske, porodi se od ubozijeh roditelja, Slavjana oca iz Kruševice, sela u Boki od Kotora, a novske države, nedaleko od Perasta, našega mjesta, gdje i dan današnji njegova plemena Papića⁴ kuća zove se i vide se u njoj ljudi njemu prilicni i u obličju i u stasu«.⁵

Pripovijeda se također, da je papa Siksto V., po onome, što je slušao od oca, uvijek spominjao svoje rodbine u Kruševicama. Kaže se šta više, da je pred svoju smrt zavještao dosta veliku svotu novaca, da se porazdijeli njegovoj rodbini i crkvama u Kruševicama, ali da taj novac nije bio nikada razdijeljen. Stariji ljudi pripovijedaju, da su slušali od svojih predaka, da se je još početkom prošlog stoljeća ispitivalo, da li ima u životu još koega od papina plemena, ali da se nije niko javio, premda su bila još nekolicina živa, jer, da ih je neko bio prestrašio, ako se jave, da bi mogli platiti veliku globu, što u stvari nije bilo istina, već naprotiv, da bi bili primili novac, koji je u svoje doba papa bio svojoj rodbini zavještao, a koji im do onda još nije, uslijed nekih zaprijetaka, mogao biti predan. Tako, pošto se nije niko javio, novac nije mogao biti nikome na Kruševicama ni isplaćen.

Na Kruševicama u XIV. i XV. stoljeću bi-

³ Andrija Zmajević rodio se je u Perastu god. 1624., a umro god. 1694. Bio je imenovan barskim nadbiskupom god. 1671.

⁴ Ovo se ima razumjeti tako, da se je kuća plemena, iz kojeg je papa potekao, kasnije po njemu prozvala Papić.

⁵ Kaže se, da je Zmajević, kada je bio u Rimu, često promatrao sliku pape Siksta i kada je jednom u Boki slučajno susreo jednog Kruševčanina iz papina plemena, da je nekim svećenicima, koji su bili s njim, prijatno iznenađen izjavio, da je ovaj čovjek potpuno sličan sa Sikstom V., kako je prikazan na jednoj slici, koju je on pred malo vremena gledao u Vatikanu.

jahu svi seljani pravoslavni Srbi kao što su i danas, te nije bilo stanovnika kakve druge vjere ni narodnosti kao što ih nema ni danas, niti je bilo ikakve druge crkve osim pravoslavne. Za staru crkvu sv. Jovana Preteče, koja je ranije bila parohijska crkva kruševačka, (dok to nije postala crkva sv. Arhangela, građena, kako se misli, u XVI. stoljeću) narodno predanje tvrdi, da je građena negdje u doba Nemanjića. Niže ove crkve bilo je nekoliko gomila lijepo otesanog kamena, a Kruševčani pripovijedaju, kako je car Dušan Silni zapovjedio, da se to kamenje oteše, jer da je namjeravao, da tu ogradi za sebe dvorac. To je kamenje pred nekoliko godina upotrebjeno pri gradnji novog općinskog puta.

Da su Kruševčani bili i ranije pravoslavni, kao što su i danas, imamo potvrdu i u jednom pismu, štampanom u VI. svesku Farlatijevo djela »Illyricum Sacrum«, koje je pisao god. 1656. rimskoj kongregaciji de propaganda fide njezin pitomac, prije spomenuti Andrija Zmajević, tada tek opat u svom rodnom mjestu Perastu u Boki. Ovim pismom obraća se Zmajević kongregaciji molbom, da bi mu u ono teško doba, kada su Turci bili opljačkali sve crkve u Boki, poslali crkvenog odijela, kako bi mogao obavljati službu božju. Da bi bolje pokazao svoju revnost oko širenja katoličke vjere, javlja kongregaciji, kako namjerava vršiti službu božju u više sela, u kojima tada ne bijaše svećenika, među kojima spominje i selo Kruševice. Što je pak najinteresantnije i za nas najvažnije, on kaže, da u nekima od tih sela žive sami katolici, u nekima katolici pomiješani sa »šizmaticima«, kako on na-

ziva pravoslavne, a u nekim pak, među koja spada i selo Kruševice, sami pravoslavni — »soli shismatici«.

Sikstov otac, prema svemu gore navedenom, morao je, dakle, biti porijeklom pravoslavni Srbin kao što su bili u ono doba svi stanovnici sela Kruševica i kao što su i danas. Vrijedno bi bilo znati, da li se i danas još čuvaju u Vatikanu ona »pisma« pape Siksta, koja svjedoče o njegovu slavenskom porijeklu, i na koja se Kačić poziva i sva-ko ga, ko to ne bi vjerovao, upućuje, da ih pročita i da se uvjeri⁶.

Petar D. šerović.

⁶ O porijeklu pape Siksta V. donio je dosta opširan članak »Il Rammentatore dalmato« za god. 1862., koji je danas vrlo teško naći. Na osnovi ovog članka kao i članka M. Đ. Milićevića o papi Sikstu V. u knjizi »Životi i dela velikih ljudi iz svih vremena« (Beograd 1879.) pisao je o ovom papi i Tomo K. Popović u svojoj knjizi »Hercegnovi u slavu petstogodišnjice mu«, Zadar 1884. O Sikstu je također pisao i pop S. Nakićenović u svom radu »Boka« (Naselja srpskih zemalja, knjiga IX, Beograd 1913. izdanje Srp. kralj. Akademije) na str. 503.

Piscu je ovih redaka poznato, da postoji jedna knjiga o papi Sikstu V., rukom pisana, a potiče iz čuvene u svoje doba biblioteke kontova Smeccchia u Baošiću u Boki, a koja se danas nalazi kod jednog Bokelja, koji živi u Crnoj Gori, te bi bilo, bez sumnje, vrlo važno po pitanje o porijeklu papinu, kada bi se njezin sadržaj objavio.

STARI SISAČKI GRAD

Sredinom XVI. stoljeća počela je turska granica naglo pomjerati s Une na Kupu. Da obrani svoj sisački posjed, sa gradi (1544—1550.) zagrebački Kaptol utvrdu (grad) u neposrednoj blizini ušća Kupe u Savu. Grad je sa građen u obliku trokuta s tri čvrste baterijske kule za tešku artiljeriju, a izgrađen je opekama i kamenom (materijalom koji je većinom preostao još iz rimskih vremena). U XVII. stoljeću sa građene su na zidovima (između kula) s dvorišne strane zgrade za stanovanje. U istom stoljeću sa građen je na zapadnoj strani i peterokutni bastijon koji sa spomenutim kulama čini trapez.

Grad bijaše u posjedu zagrebačkoga Kaptola, uz dva kratkotrajna prekida, sve do sedamdesetih godina XIX. stoljeća. (Laszow-

ski, Hrv. pov. građevine, 184—196.) Ugovorom od 7. aprila 1872. Kaptol proda Đuri Pajanoviću grad i sisačko imanje za 20.500 for. a. vr. Dvadesetak godina kasnije, 1. augusta 1893. kupi ga na dražbi Zemaljska naukovna zadruža u Zagrebu, koja ga već 30. aprila 1894. proda za 16.000 for. trgovcima Dragutinu Planeru iz Siska i Maksu Mayeru iz Zagreba. Od 6. jula 1905. Mayer je jedini vlasnik grada i okolnog zemljišta, jer mu je Planer prepustio svoj dio. Za vrijeme Planera i Mayera u gradu se spremalo sijeno i žito, bila je neko vrijeme pecara i pletionica košara, a peterokutni bastijon je služio za stan upravitelja posjeda. U glavnoj, sjeveroistočnoj kuli nalazila se gostionica koja se izdavala u zakup sisačkim gostioničarima. U vanjskom dvorištu